

Oregerliga vatten

Översvämningsskildringar i den svenska skönlitteraturen

Malin Löf Nyqvist

Regional kustsamverkan Skåne-Halland Stormöte 19-20 maj, 2026

Kort om mig

- Postdoktor i litteraturvetenskap vid Institutionen för kultur och samhälle, Linköpings universitet 2024 –
- Just nu: ”Radioaktiva rum: kärnkraft, motstånd och spatialitet i svensk skönlitteratur 1974–2022”
- *Ekokritik* (naturen i litteraturen), *Geokritik* (geografins/platsens roll i litteraturen), samtida berättande om *risk och katastrof*

Projektet ”Hundraårsflöden”

- **2018–2023, Umeå universitet**
- Syfte: ”att undersöka översvämningsmotivet i **samtida svensk prosa**, för att bidra till en djupare förståelse av hur relationen mellan **människan och hennes omgivning** skapas och omförhandlas i **litterära skildringar av vattenkatastrofer**”
- Svenskspråkigt bidrag till den internationella forskningen om vatten och katastrofer i den samtida skönlitteraturen

Omslagsbild. © Norstedts

- Andri Snær Magnason, *Om tiden och vattnet – en berättelse om vår framtid* (2021, s. 9)

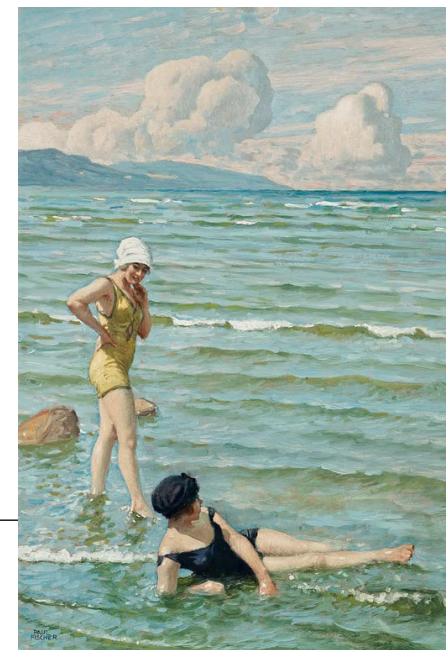
”Jordklotets viktigaste krafter har lämnat den geologiska hastigheten; nu förändras de i mänsklig skala. Förändringar som tidigare tog hundratusen år sker på hundra år. En sån hastighet är mytologisk och påverkar allt liv och grundvalarna för allt vi tänker, väljer, producerar och tror på. Den berör alla vi känner och alla vi älskar. Förändringarna vi står inför är mer komplicerade än det mesta som vår tanke är van att ta sig an. De övergår all tidigare erfarenhet, språket och de flesta metaforer vi använder för att förstå verkligheten.”

Projektet "Hundraårsflöden" (forts.)

- Två ingångar:
 - Litteraturhistorisk
 - Idéhistorisk (utifrån begreppen vatten, katastrof och plats)
- Textnära läsningar av tre fristående romaner för vuxna och en ungdomstrilogi utgivna under 2010-talet
- Kombination av litteraturvetenskapliga analysmetoder med fokus på motiv, genre, berättarteknik och framställningen av plats

Paul Gustave Fischer,
Aftenstemning ved Falsterbo Strand,
1909 & *Badning for piger*, odaterad

Vatten som social konstruktion över tid

- Urtidskraft (mystisk, farlig, livgivande, evig, gudomligt styrd)
- Den fundamentala byggstenen för hela den materiella verkligheten
- Ett av de fyra elementen (jord, luft, eld, vatten)
- Kemisk sammansättning av syre och väte (H₂O), luktlös, färglös vätska, naturresurs

Antiken

1700-talet t.o.m. idag

”Vatten är vad vi gör det till”

Vatten som...

... resurs, handelsvara

... process

... situerat (bundet till platsen)

... förkroppsligat

... övernaturlig eller besjälad kraft,
guds/naturens straffredskap

Bild: Vattenfall

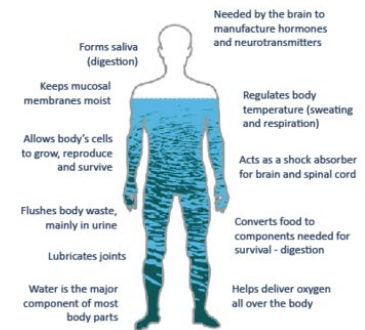

Bild: Jorchr/Wikimedia Commons

What Does Water do for You?

Bilder: USGS

Théodore Géricault, *Scène du déluge*, ca 1818

Syndaflodsmyster och skapelse/undergångsberättelser

Simon de Myle, *Noah's Ark on Mount Ararat*, 1570

Bild:
GraphixHaven (via
Pixabay)

- Berättelsen om Noa och arken
- Liknande berättelser i en mängd mytologier/berättartraditioner runt om i världen
- Myten om det sjunkna Atlantis
- Vatten/havet ses som ett redskap för gud(arnas) vilja

Vårfloder och islossningar

- Naturens cykliska rytm, övermänskliga kraft
- Speglar karaktärernas sinnestillstånd eller konflikter
- Vattnet besjålas/förmänskligas
- Idén om vattnet som guds/naturens straffredskap lever delvis kvar
- T.ex. Keksi, *Keksis kväde* (1677); Lagerlöf, *Gösta Berlings saga* (1891); Bondestam, *Panik i Rölleby* (1936)

Bild: SMHI

Döda fallet/Storforsen/Gedungsen

Bild: Håkan Skogsjö

- Gestaltningar av en verklig händelse i Indalsälven i Jämtland 1796
- Magnus Huss ("Vildhussen") som central figur
- Centrala konflikter: naturens kontra människans kraft, det förmoderna kontra det moderna Sverige
- T.ex. Hallström, *Döda fallet* (1902); Molin, *Vild-Hussen* (1973)

Barn- och ungdomslitteraturen

- Tillfälliga förutsättningar för lek, äventyr och solidaritet med andra
- Vänder upp och ner på tillvaron, men ordningen återställs
- Kopplas även i lite nyare exempel till klimatförändringar
- T.ex. Jansson, *Småtrollen och den stora översvämningen* (1945); Sandberg & Sandberg, *Varför gråter Långa Farbrorn?* (1976); Helsing & Munck, *Welams vädermödor* (2008)

© Författarna/Rabén & Sjögren resp. Moomin characters

© moomin characters

2000-talets översvämningsslitteratur

- **Barn- & ungdomslitteraturen**
- **Spänningsfiktion** (thrillers etc.)
- **Spekulativ fiktion** (fantasy, science fiction, postapokalyptik, framtidsdystopier osv.)
 - Särskilt **klimatfiktion** ("cli-fi")

The Day after Tomorrow, 2004, dir. Roland Emmerich

Varför just översvämning?

- Förväntad konsekvens av global uppvärmning
- Stor del av världens befolkning bor och arbetar nära kuster/vattendrag
- Lång historia i mänskligt berättande (t.ex. syndafloden)
- Kulturell igenkännbarhet (mer än t.ex. havsförsurning, artutrotning etc.)

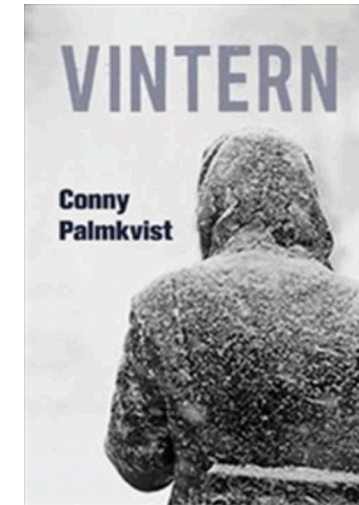
(Trexler, 2015)

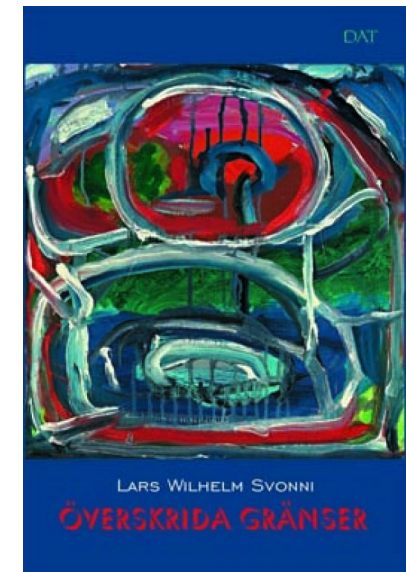
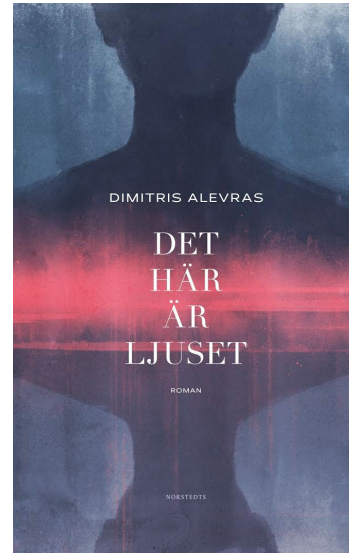
Bild: Världsnaturfonden WWF

Översvämningsmotivet i samtidslitteraturen

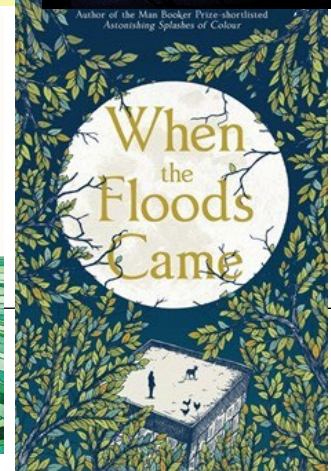
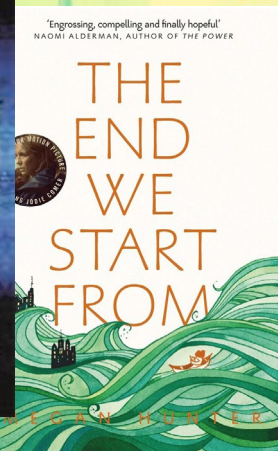
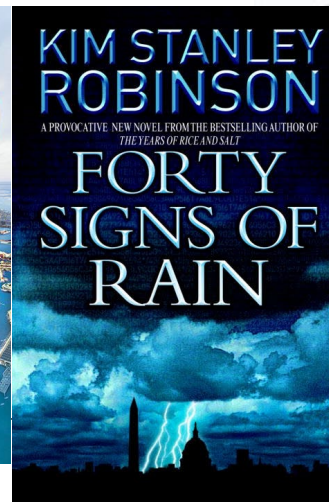
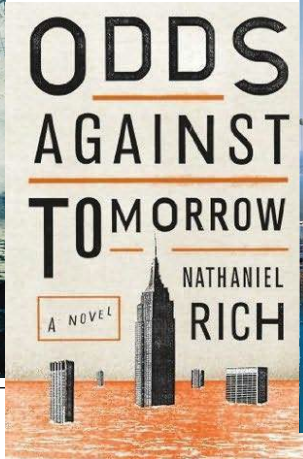
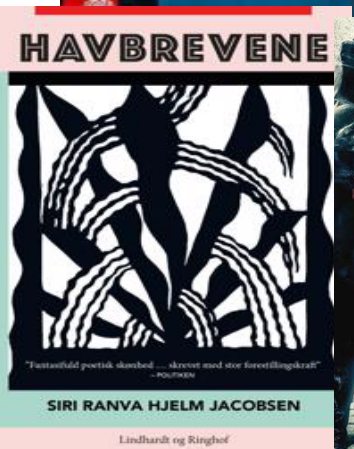
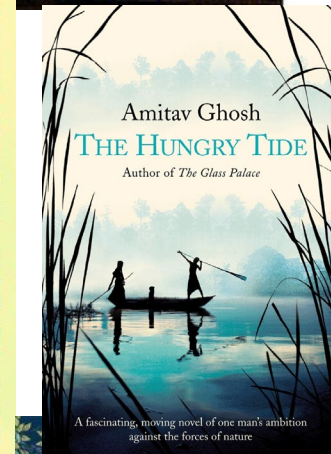
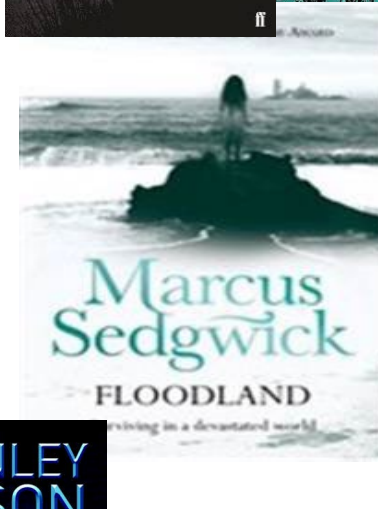
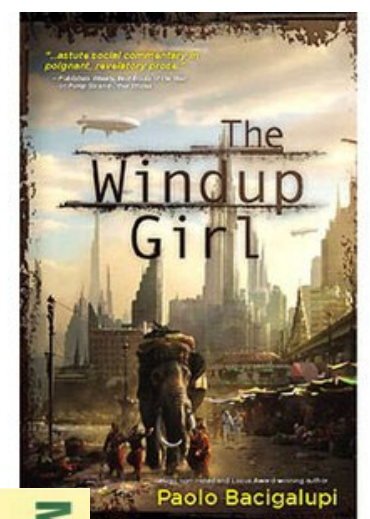
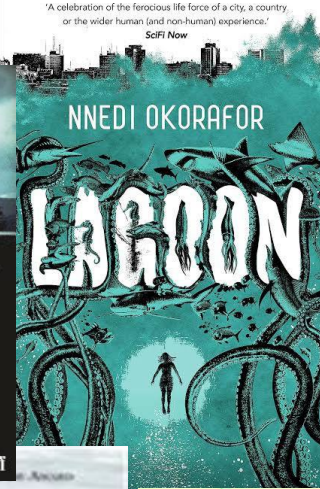
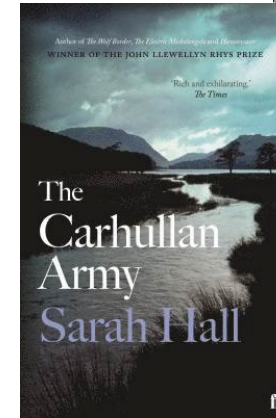
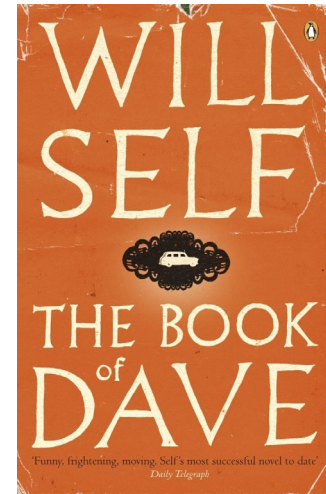
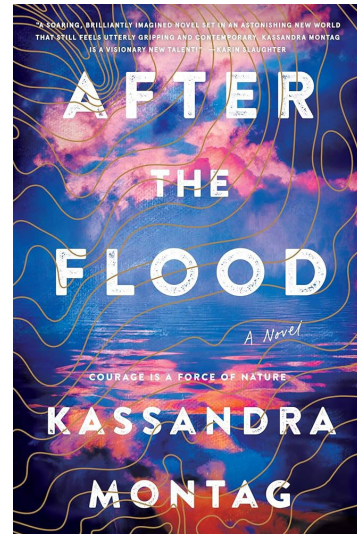
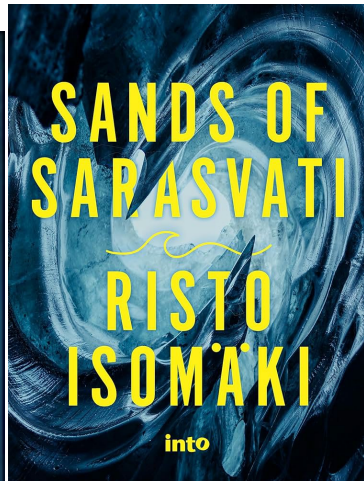
- Mikael Niemi, *Fallvatten* (2012)
- Conny Palmkvist, *Vintern* (2016)
- Nils Håkanson, *Ödmården* (2017)
- Mats Söderlund, *Ättlingarna* (trilogi, 2018–2020)

Översvämningsmotivet i samtidslitteraturen

Internationell kontext

Översvämningar i samtida klimatfiktion gestaltas ofta som ”både en konsekvens av och ett sätt att föreställa sig klimatkrisen”

(Bracke, 2019)

- Symbol för klimatkrisen som helhet
- Testar/suddar ut gränser av olika slag
- Komprimerar långvariga processer i ett dramatiskt ögonblick
- Berättar ofta om karaktärernas relation till platsen

Bild: Jan Helebrant (via Pixabay)

Några slutsatser

- Lokalt och kulturhistoriskt förankrad tradition av översvänningsberättelser (särskilt norra Sverige)
- Samspel mellan olika föreställningar om vatten
- Influenser av internationell ”klimatfiktion”
- Ofta tillbakablick på vår samtid som en förfluten storhetstid eller tid av förfall
- I huvudsak antropocentrisk (och ofta individualistisk) världsbild

Bild: SMHI

Charles Willson Peale, *Noah and his Ark*, 1819

Malin Löf Nyqvist
Institutionen för kultur och samhälle
Linköpings universitet

malin.lof.nyqvist@liu.se